

Stockholm den 27 augusti 2021

M2021/774

Till:

Regeringskansliet

Miljödepartementet

Kemikalieenheten, Kemikalier och avfall

Remissvar Använd det som fungerar

ElektronikBranschen har ombetts inkomma med ett remissvar på betänkandet *Använd det som fungerar* (SOU 2021:26). Med anledning av det vill vi lämna följande synpunkter:

Sammanfattning

- ElektronikBranschen välkomnar regeringens ambition att minska upplagringen av svensk hemelektronik.
- ElektronikBranschen delar utredningens bedömning att producentansvaret bör utvecklas och fokusera mer på återbruk och ökad cirkularitet.
- ElektronikBranschen ställer sig därmed inte bakom ett system för pant, med eller utan pantbevis, eftersom det inte skulle uppfylla förslaget syfte och dessutom riskerar att skapa nya problem.
- ElektronikBranschen anser att regeringen bör ställa specifika krav om önskade nivåer på insamling, återvinning och återbruk. En förutsättning för att det ska kunna ske är att det tas fram statistik för hur utgångsläget ser ut, eftersom detta till stor del saknas i dagsläget. Det behöver även ske uppföljande mätningar efter en given tidsperiod. (ElektronikBranschen lämnar i detta remissvar förslag på hur sådana mål skulle kunna utformas samt var regeringen skulle kunna inhämta statistik och information.)
- ElektronikBranschen anser att det vore ineffektivt ur ett samordningsperspektiv om Sverige inför ett separat nationellt pantsystem då EU-kommissionen för närvarande utreder möjligheten att införa ekonomiska incitament, exempelvis pantsystem, för elektronik. Likaså har såväl Danmark som Norge påbörjat ReUse-projekt som siktar på att sträcka sig över fler av de nordiska länderna.
- ElektronikBranschen vill även understryka att en pant skulle driva upp kostnader i en bransch som redan har extremt pressade marginaler. I slutändan skulle det drabba svenska konsumenter negativt, alternativt driva handeln utomlands.
- Avslutningsvis vill ElektronikBranschen kraftigt understryka vikten av att oavsett vilket alternativ som regeringen väljer att föreslå, måste det göras på ett konkurrensneutralt sätt.

Utredningen har valt att presentera två möjliga lösningar för att öka insamlingen av småelektronik: dels ett pantsystem, antingen bestående av ett traditionellt pantsystem eller ett så kallat pantbevis, dels en utveckling av det nuvarande producentansvaret för elektriska och elektroniska produkter. Nedan följer ElektronikBranschens inspel om respektive förslag.

Pantsystem

Elektronikbranschen ser samma problem som utredningen med ett pantsystem. Branschens bedömning är att problemen är så omfattande att förslaget inte kommer kunna fylla sitt syfte. Dessutom skulle det innebära att nya allvarliga problem skapas, tillika påtagliga kostnader som inte går att motivera med en ökad miljönytta. Förslaget har därför inte branschens stöd.

Traditionellt pantsystem

ElektronikBranschens primära invändning mot en pant är att lösningen, i det fall panten ska vara knuten till en specifik produkt, förutsätter en märkning av de produkter som säljs på den svenska marknaden. Ett sådant system är varken något som branschen har tillgång till eller bedömer är möjligt att implementera nationellt.

En märkning av produkter skulle även medföra en oacceptabel värdeminskning av de produkter som annars hade kunnat användas för återbruk. Något som motverkar syftet med denna utredning. ElektronikBranschen ser även att lösningen riskerar att leda till praktiska svårigheter att följa upp att utbetalning till konsument sker på ett korrekt sätt.

Även i det fall ett fungerande och praktiskt implementerbart märkningssystem skulle ha kunnat införas hade systemet som sådant resulterat i alltför stora problem. Att tillföra skrot ett relativt stort värde skulle medföra icke acceptabla risker för ökad kriminalitet, inte minst på kommunala återvinningscentraler.

Även bortsett från dessa påtagliga problem kvarstår faktumet att lösningen inte nämnvärt skulle uppfylla det huvudsakliga syftet att öka insamlingen av smått elavfall. Utredningen konstaterar att ett traditionellt pantsystem vore dåligt ur ett resursförbrukningsperspektiv. I dag finns inte några tecken på att Sverige har problem med att mobiltelefoner slängs i restavfallet eller naturen. I stället ligger den huvudsakliga problematiken i att mobiltelefoner lagras. Enligt utredningens bedömning sker dock återvinning av dessa i slutändan på ett korrekt sätt. Ett pantsystem skulle således primärt tidigarelägga insamlingen, snarare än att öka insamlingen som sådan.

Pantbevis

Som ett alternativ till märkningssystem föreslår utredningen ett system med ett så kallat pantbevis. Lösningen skulle innebära att konsumenterna vid köp av en ny mobiltelefon erhåller ett bevis som ger rätt till återbetalning av betald pant när beviset lämnas in tillsammans med en mobiltelefon. ElektronikBranschen kan, likt utredningen, konstatera att ett pantbevis skulle innebära stora kostnader att utveckla och implementera. Som utredningen betonar skulle även lösningen, likt en traditionell pant, kräva en omfattande förvaltning, administrering och kontroll av stora ekonomiska summor. Kostnader som svenska konsumenterna skulle få bära. Utredningen förordar inte denna lösning. Det gör inte ElektronikBranschen heller. Pantbeviset skulle bli en värdehandling och elektronisk skrot skulle tillföras ett värde. Med så stora ekonomiska värden i omlopp skulle risken vara stor för ökad kriminalitet kring detta system.

ElektronikBranschen anser att lösningen med pantbevis är ofärdig och i sin nuvarande utformning ogenomförbar. ElektronikBranschen bedömer att förslaget om pantbevis innehåller sådana brister att regeringen inte kan gå vidare med detta.

Då lösningen i praktiken skulle innebära en rabatt vid nyinköp anser ElektronikBranschen att en mer genomförbar och verkningsfull lösning än införandet av det pantbevis som utredningen föreslår hade varit att implementera en ett-till-ett-lösning utan krav på bevisföring. Lösningen skulle innebära att branschen betalar ut en ekonomisk ersättning (förslagsvis 100 kronor) till de konsumenter som returnerar en mobiltelefon vid köp av en ny enhet. Fördelen med en sådan ett-till-ett-lösning, i jämförelse med ett pantbevis, är att den inte kräver en omfattande ekonomisk förvaltning, administration och kontroll. Risken för fusk och kriminalitet minskar.

Genom att införa ett lagkrav på en ekonomisk ersättning, antingen i form av ett pantbevis eller ovanstående föreslagna lösning, bedömer ElektronikBranschen dock att det finns en stor risk att andra befintliga incitament på marknaden försvinner. Detta hade varit beklagligt. Redan i dag erbjuder branschen ett flertal olika incitament för att uppmuntra till ökad insamling. ElektronikBranschen ser en stor risk med att lagkrav på ekonomiska incitament hade hämmat utvecklingen på den fria marknaden, och därmed nuvarande samt nya framtida lösningar för att öka återbruk och återvinning.

Avslutande synpunkter om pantsystem

Med utgångspunkt i ovanstående problematik anser ElektronikBranschen att ett pantsystem varken är ett långsiktigt hållbart eller i dagsläget praktiskt genomförbart tillvägagångssätt för att öka återvinning av småelektronik. Skulle regeringen landa i beslutet att införa en traditionell pant kräver branschen att regeringen kan presentera en genomförbar och hållbar lösning som adresserar problemet med avsaknaden av märkningssystem. Att lämna över ansvaret på producenterna att hitta en lösning är inte ett alternativ som branschen kan acceptera. Fonderingen av pant skulle innebära mycket stora ekonomiska summor och ett orimligt stort ansvar. I stället vill ElektronikBranschen understryka vikten av att en statlig fond upprättas i det fall regeringen landar i beslutet att införa ett pantsystem.

Som utredningen poängterar utreder i dagsläget också EU-kommissionen möjligheten att införa ekonomiska incitament, exempelvis pantsystem, för elektronik. ElektronikBranschen instämmer fullt ut i utredningens bedömning att det finns anledning att avvakta de bedömningar som görs inom EU för att inte riskera att införa ett administrativt komplicerat system endast för Sverige. Detta inte minst eftersom kostnaden för utveckling och finansiering av ett pantsystem skulle behöva spridas ut på konsumenter under en längre tidsperiod.

ElektronikBranschen vill även uppmärksamma regeringen om att såväl Norge som Danmark, efter det att utredningen överlämnat sitt betänkande till regeringen, har inlett projekt för att förlänga livslängden på hemelektronik. Ambitionen är att dessa projekt ska sträcka sig över fler av de nordiska länderna. För att underlätta samordning och inte skapa ökad administration anser vi att det vore beklagligt om Sverige införde ett eget nationellt pantsystem.

Skärpt och utvecklat producentansvar

ElektronikBranschen stödjer fullt ut utredningens förslag om ett skärpt och reviderat producentansvar. Lösningen skulle innebära omfattande och konkreta förändringar. ElektronikBranschen anser att lösningen, till skillnad från ett pantsystem, är praktiskt genomförbar och skulle ge önskade effekter. ElektronikBranschen anser därför att de ökade kostnader och det ökade ansvar förslaget innebär för branschen är motiverade. Detta förutsätter dock att lösningen kan garantera konkurrensneutralitet.

Som utredningen konstaterar har det nuvarande producentansvaret hittills givit mycket goda resultat. Genom att producenter solidariskt gått ihop för att lösa producentansvaret tillsammans med kommuner har en effektiv insamling skapats och troligen resulterat i de högsta insamlingsnivåerna i världen.

I likhet med vad utredningen konstaterar bygger det nuvarande producentansvaret huvudsakligen på en insamling och demontering av avfall följt av en nedsmältning av avfallet. Genom att införa krav på att producenterna ska verka för att konsumenterna har goda möjligheter att återanvända elektriska och elektroniska produkter skulle ett omfattande skifte i prioritering behöva ske. Från enbart insamling till ökad återanvändning. Det är ett skifte som ElektronikBranschen stödjer fullt ut och anser är motiverat ur ett miljöperspektiv. En ökad återanvändning är en nödvändighet för en mer hållbar konsumtion.

ElektronikBranschen ser en stor fördel i att denna lösning, till skillnad från ett pantsystem, omfattar all typ av småelektronik – inte enbart mobiltelefoner. Likaså är ElektronikBranschens bedömning att lösningen skulle få mer långvariga effekter. Som utredningen konstaterar skulle ett pantsystem i huvudsak innebära att insamlingen av mobiltelefoner tidigareläggs, snarare än ökar. ElektronikBranschens bedömning är att ett utvecklat producentansvar i stället skulle innebära en ökning i insamlingsnivåer och återbruk över tid. Detta är även något som får stöd från internationella erfarenheter som visar att skarpare producentansvar är ett framgångsrikt tillvägagångssätt för att öka såväl återbruk som återvinning. I sammanhanget ska det noteras att utredningen trots ett gediget analysarbete inte har funnit några motsvarande positiva erfarenheter av försök med traditionella pantsystem för småelektronik.

Utredningen betonar även att oron för att personlig information riskerar att komma på avvägar är ett tungt vägande skäl till att många konsumenter inte vill lämna ifrån sig använda mobiltelefoner. Det är en förutsättning att detta hanteras för att återtagandet ska kunna öka. ElektronikBranschens bedömning är att lösningen med ett utvecklat producentansvar adresserar denna fråga på ett mer effektivt sätt än vad de föreslagna pantsystemen gör.

I det fall regeringen anser att lösningen med ett skärpt och delvis reviderat producentansvar skulle behöva kompletteras med ekonomiska incitament, föreslår branschen en ekonomisk ett-till-ett-lösning för mobiltelefoner (se ovan). ElektronikBranschen vill dock understryka att branschen anser att den bästa lösningen vore att tillämpa utredningens förslag om ett skärpt och delvis reviderat producentansvar utan krav på ett bestämt ekonomiskt incitament.

Vi delar utredningens syn på att producentansvaret bör utvecklas och fokusera mer på återbruk och ökad cirkularitet. Ett system för pant, med eller utan pantbevis, är att ta ett steg i helt fel riktning.

Konkurrensneutralitet

Avslutningsvis vill ElektronikBranschen kraftigt understryka vikten av att oavsett vilket alternativ som regeringen väljer att föreslå, måste det göras på ett konkurrensneutralt sätt. Dagens handel med konsumentelektronik är global. Handeln på den svenska marknaden involverar många handelsled och många aktörer, med korsvis handel och re-export i alla led. Det förslag som regeringen väljer måste ta hänsyn till hur handel och produktflöden ser ut i dag. Till exempel utländska e-handelsföretag, kan inte ges fördelar gentemot inhemska fysiska butiker. Samtliga aktörer som agerar på den svenska marknaden för mobiltelefoner måste omfattas av samma krav. Det gäller såväl återtag, återbruk som återvinning.

Mätning

ElektronikBranschen anser att regeringen bör ställa specifika krav om önskade nivåer på insamling, återvinning och återbruk. Detta för att kunna avgöra om eventuella åtgärder är framgångsrika eller inte. En förutsättning för att det ska kunna ske är att det dels tas fram statistik för hur utgångsläget ser ut, eftersom detta till stor del saknas i dagsläget, dels att det genomförs uppföljande mätningar.

Nedan lämnar ElektronikBranschen förslag på hur mål skulle kunna se ut utifrån förutsättningen att ett nationellt pantsystem inte införs och att producentansvaret i stället revideras och skärps. Likaså lämnas förslag på var regeringen skulle kunna inhämta statistik och information till såväl utgångsläge som uppföljande mätningar.

Övergripande mål

Produkternas totala livslängd ska öka genom ökat återbruk. Vidare ska återvinningen öka genom ökad insamling och minskad upplagring. Oavsett om produkterna får ett nytt liv i Sverige eller utomlands uppnås den största miljönyttan om produkterna används så länge som möjligt. Det övergripande målet är att upplagringen av hemelektronik ska minska genom att inlämningen till återbruk och återvinning ökar. Detta gäller inte minst mobiltelefoner, som särskilt pekas ut.

Förslag på mer specifika mål

1. Andelen hemelektronik i restavfallet ska minska. Även om andelen idag är begränsad bör målet vara att minska hemelektroniken i restavfallet till så nära 0 som möjligt. Enligt siffror från såväl El-Kretsen som Återvinningsindustrierna förekommer hemelektronik i restavfallet med ca. 0,3 procent. Ett rimligt mål är att denna andel efter fem år har minskat till 0,2 procent.

Rekommenderad mätning: Plockanalyser av restavfallet genomförs löpande av kommuner. I dessa bör elektronik och batterier särredovisas så det är möjligt att löpande följa upp effekten av informationskampanjer och andra åtgärder. Basvärdet bör utgöras av statistik från kommunernas plockanalyser med ett genomsnitt för året 2021. En uppföljande mätning bör göras efter fem år.

2. Upplagringen av hemelektronik i hemmen ska minska. Den långsiktiga ambitionen bör vara att upplagringen av hemelektronik i hemmen ska upphöra. Efter fem år bör siffrorna visa att en noterbar minskning har skett.

Rekommenderad mätning: Basvärdet bör utgöras av utredningens statistik från 2021. Efter fem år bör regeringen följa upp med en likvärdig utvärdering.

3. Inlämnandet av hemelektronik ska öka. Ett rimligt mål bör vara att 80 procent av den hemelektronik som sätts på den svenska marknaden lämnas in för återvinning och återbruk (inklusive export, som utgör en betydande del av återbruket) efter fem år.

Rekommenderad mätning: Regeringen bör inhämta underlag från branschen avseende försäljningen, samt avseende inlämningen från såväl återvinningen som från företag verksamma inom återbruk, inklusive export. Detta gäller såväl för att ta fram ett utgångsläge samt för en uppföljande mätning efter fem år.

4. Antalet mobiltelefoner som lämnas in till återvinning ska öka. Redan upplagrade, och ej återbrukbara, mobiltelefoner ska i högre utsträckning lämnas in för återvinning. De godkända insamlingssystemen rapporterar i dag en insamling på cirka 800.000 mobiler årligen. Ett rimligt mål bör vara att denna summa efter fem år överstiger en miljon mobiltelefoner årligen, under förutsättning att detta inte sker på bekostnad av återbruket.

Rekommenderad mätning: Regeringen bör använda de godkända insamlingssystemens siffror för att ta fram ett utgångsläge samt för en uppföljande mätning efter fem år.